

Konvencija o pravima djeteta

Distr.: opće
2. ožujka 2021.

Izvornik: engleski
Prijevod: Ured pravobraniteljice za
djecu RH

Odbor za prava djeteta

Opći komentar br. 25 (2021.) o pravima djece u odnosu na digitalno okruženje

I. Uvod

1. Djeca s kojom su obavljene konzultacije za potrebe ovog općeg komentara izvijestila su da su digitalne tehnologije ključne za njihov život sada, ali i u budućnosti: „Pomoću digitalne tehnologije možemo saznati informacije iz cijelog svijeta“; „Zahvaljujući [digitalnoj tehnologiji] otkrio sam najvažnije elemente svog identiteta“; „Kad si tužan, internet ti može pomoći da gledaš nešto što te veseli,“¹
2. Digitalno okruženje neprekidno se razvija i širi, obuhvaćajući informacijske i komunikacijske tehnologije od digitalnih mreža, sadržaja, usluga i aplikacija, povezanih uređaja i okruženja, virtualne i proširene stvarnosti, umjetne inteligencije, robotike, automatiziranih sustava, algoritama i analize podataka do biometrije i tehnologije implantiranja.²
3. Digitalno okruženje postaje sve važnije u većini vidova života djece, uključujući i tijekom kriznih vremena, budući da se društvene funkcije, pa tako i obrazovanje, upravne i trgovinske usluge, postupno oslanjaju na digitalne tehnologije. Ono pruža nove mogućnosti ostvarivanja prava djeteta, ali predstavlja i opasnost od povrede ili zlorabe tih prava. Tijekom konzultacija, djeca su izrazila stajalište da bi digitalno okruženje trebalo podupirati, promovirati i štiti njihovu sigurnu i ravnopravnu uključenost: „Željeli bismo da nam vlada, tehnološke kompanije i nastavnici pomognu upravljati sumnjivim informacijama koje su dostupne na mreži.“; „Željela bih jasno znati što se zaista događa s mojim podacima ... Zašto ih treba prikupljati? Kako se prikupljaju?“; „Brine me dijeljenje mojih podataka,“³
4. U digitalnom okruženju prava svakog djeteta moraju se poštovati, štiti i ostvarivati. Inovacije u digitalnim tehnologijama utječu na živote djece i na njihova prava na vrlo širok i međusobno isprepleten način, čak i ako sama djeca ne pristupaju internetu. Smisleni pristup digitalnim tehnologijama može pomoći djeci da ostvare puninu svojih građanskih, političkih, kulturnih, gospodarskih i društvenih prava. Ipak, ako se ne postigne digitalna uključenost, postojeće nejednakosti vjerojatno će se produbiti, a nastat će i nove.
5. Ovaj opći komentar oslanja se na iskustvo Odbora u pregledavanju izvješća koja su podnijele države članice, na dan opće rasprave o digitalnim medijima i pravima djece, jurisprudenciju tijela za praćenje provedbe ugovora o ljudskim pravima, preporuke Vijeća za ljudska prava i posebne procedure Vijeća, dva kruga savjetovanja s državama, stručnjacima

¹ „Naša prava u digitalnom svijetu“, sažeto izvješće o konzultacijama s djecom za ovaj opći komentar str. 14 i 22. Dostupno na: <https://5rightsfoundation.com/uploads/Our%20Rights%20in%20a%20Digital%20World.pdf>. Sve reference na stajališta djece odnose se na to izvješće.

² Terminološki glosar nalazi se na internetskoj stranici Odbora: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCRC%2fINF%2f9314&Lang=en.

³ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 14, 16, 22 i 25.

i drugim dionicima o konceptu i elaboriranom nacrtu te na međunarodne konzultacije provedene sa 709 djece koja žive u raznolikim okolnostima u 28 zemalja u nekoliko regija.

6. Ovaj opći komentar treba čitati zajedno s drugim relevantnim općim komentarima Odbora i smjericama o implementaciji Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji.

II. Cilj

7. U ovom općem komentaru, Odbor objašnjava kako bi države članice trebale primjenjivati Konvenciju u odnosu na digitalno okruženje i pruža smjernice o relevantnim propisima, politikama i drugim mjerama kako bi se osiguralo puno poštivanje obveza prema Konvenciji i Fakultativnim protokolima uz nju u svjetlu prilika, rizika i izazova pri promicanju, poštivanju, zaštiti i ostvarivanju svih prava djeteta u digitalnom okruženju.

III. Opća načela

8. Sljedeća opća načela predstavljaju prizmu kroz koju treba promatrati provođenje svih drugih prava prema Konvenciji. Ona trebaju biti nit vodilja pri utvrđivanju mjera koje su potrebne za ostvarivanje prava djeteta u odnosu na digitalno okruženje.

A. Nediskriminacija

9. Pravo na nediskriminaciju zahtijeva od država članica da osiguraju da sva djeca imaju jednak i učinkovit pristup digitalnom okruženju na način koji je za njih smislen.⁴ Države članice trebaju poduzeti sve potrebne mjere kako bi prevladale digitalnu isključenost. To uključuje pružanje besplatnog i sigurnog pristupa za djecu u određenim javnim prostorima i ulaganje u politike i programe koji podržavaju odgovarajući pristup i upućenu uporabu digitalne tehnologije svojoj djeci u obrazovnim okruženjima, zajednicama i domovima.

10. Djeca mogu biti diskriminirana jer su isključena iz uporabe digitalne tehnologije i usluga ili jer primaju prezime poruke ili se s njima nepošteno postupa kroz uporabu tehnologije. Drugi oblici diskriminacije mogu nastati kad se automatizirani procesi, koji dovode do filtriranja informacija, profiliranja ili donošenja odluka, temelje na pristranim i nepotpunim podacima o djetetu ili podacima stečenim na nepošten način.

11. Odbor poziva države članice da poduzmu proaktivne mjere radi sprječavanja diskriminacije na osnovi spola, invaliditeta, socioekonomskog podrijetla, etničke ili nacionalne pripadnosti, jezika ili na bilo kojoj drugoj osnovi i diskriminacije protiv manjinske djece i urođenika, tražitelja azila, izbjeglica i djece migranata, homoseksualne, biseksualne, transseksualne i interseksualne djece, djece žrtava i djece koja su preživjela trgovinu ljudima ili seksualno iskorištavanje, djece u alternativnoj srbij, djece lišene slobode i djece u drugim ranjivim položajima. Potrebne su posebne mjere kako bi se smanjila digitalna podjela vezana za spol, koja pogađa djevojčice, te kako bi se osiguralo da se posebna pozornost pridaje pristupu, digitalnoj pismenosti, privatnosti i online sigurnosti.

B. Najbolji interes djeteta

12. Najbolji interes djeteta dinamični je koncept koji zahtijeva procjenu prilagođenu specifičnom kontekstu.⁵ Digitalno okruženje nije u početku bilo namijenjeno djeci no ipak igra značajnu ulogu u životima djece. Države članice trebaju osigurati da je u svim postupcima koji uključuju pružanje, reguliranje, osmišljavanje, upravljanje i uporabu digitalnog okruženja, najbolji interes svakog djeteta u prvom planu.

⁴ Opći komentar br. 9 (2006.), točke 37.–38.

⁵ Opći komentar br. 14 (2013.), točka 1.

13. Države stranke trebaju u te postupke uključiti nacionalna i lokalna tijela koja nadgledaju ostvarenje prava djece. Razmatrajući najbolji interes djeteta, trebaju uzeti u obzir sva prava djeteta, uključujući pravo da zatraže, prime i dijele informacije, budu zaštićena, te da se njihovim stajalištima da potrebna važnost kao i osigura transparentnost u vrednovanju najboljeg interesa djeteta i kriterija koji se primjenjuju.

C. Pravo na život, preživljavanje i razvoj

14. Prilike koje pruža digitalno okruženje igraju sve značajniju ključnu ulogu u razvoju djeteta i mogu biti ključne za život i preživljavanje djeteta, posebno u kriznim situacijama. Države stranke trebaju poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi zaštitile djecu od opasnosti za njihovo pravo na život, preživljavanje i razvoj. Rizici koji se odnose na sadržaj, kontakt, ponašanje i ugovaranje, uključuju, između ostaloga, nasilne i seksualne sadržaje, kibernetičku agresiju i uznemiravanje, kockanje, iskorištavanje i zlostavljanje, promoviranje ili poticanje na samoubojstvo ili radnje koje ugrožavaju život, uključujući kriminalce ili naoružane skupine koje se smatra teroristima ili nasilnim ekstremistima. Države stranke trebaju utvrditi i riješiti nove rizike s kojima su suočena djeca u različitim kontekstima, uključujući i slušanje njihovih stajališta o prirodi određenih rizika s kojima se susreću.

15. Uporaba digitalnih uređaja ne bi smjela biti štetna, niti bi smjela biti zamjena za osobne interakcije među djecom ili između djece i roditelja ili skrbnika. Države stranke posebnu pozornost trebaju posvetiti učincima tehnologije u najranijim godinama života kad je plastičnost mozga najveća, a društveno okruženje, posebno odnos s roditeljima i skrbnicima, je ključno za oblikovanje kognitivnog, emocionalnog i društvenog razvoja djeteta. U ranoj dobi, potrebne su mjere opreza ovisno o dizajnu, svrsi i uporabama tehnologija. Treba omogućiti obuku i savjetovanje o prikladnoj uporabi digitalnih uređaja za roditelje, skrbnike, odgojno-obrazovne radnike i druge relevantne dionike, uzimajući u obzir rezultate istraživanja o učincima digitalne tehnologije na razvoj djece, posebno tijekom kritičnih neuroloških skokova u razvoju u ranom djetinjstvu i adolescenciji.⁶

D. Poštivanje djetetovih stajališta

16. Djeca su izvijestila da im je digitalno okruženje pružilo ključne prilike da se njihov glas čuje o pitanjima koja ih se tiču.⁷ Uporaba digitalne tehnologije može pomoći u ostvarivanju sudjelovanja djece na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.⁸ Države stranke trebaju promicati svjesnost o digitalnim načinima na koje djeca mogu izraziti svoja mišljenja, ponuditi pristup tim načinima kao i obuku i potporu djeci za ravnopravno sudjelovanje s odraslima, ako je potrebno i anonimno, kako bi mogli biti učinkoviti branitelji svojih prava, na razini pojedinca i kao skupina.

17. Kod donošenja propisa, politika, programa, usluga i obuke o pravima djeteta u vezi s digitalnim okruženjem, Države stranke trebaju uključiti svu djecu, slušati njihove potrebe i dati potrebnu važnost njihovim stajalištima. Trebaju osigurati da pružatelji digitalnih usluga aktivno surađuju s djecom, primjenjujući odgovarajuće mjere opreza, te uzimaju u obzir njihova mišljenja pri razvoju proizvoda i usluga.

18. Države stranke potiče se da koriste digitalno okruženje za obavljanje konzultacija s djecom o relevantnim zakonskim, administrativnim i drugim mjerama te kako bi se osiguralo da se njihova stajališta ozbiljno uzimaju u obzir te da sudjelovanje djece ne dovede do nepotrebnog nadzora ili prikupljanja podataka što predstavlja povredu njihovog prava na privatnost, slobodu razmišljanja i mišljenja. Trebaju osigurati da proces konzultacija uključuje i djecu koja nemaju pristup tehnologiji ili vještine potrebne za njenu uporabu.

⁶ Opći komentar br. 24 (2019.), točka 22.; i opći komentar br. 20 (2016.), točke 9.–11.

⁷ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 17.

⁸ Opći komentar br. 14 (2013.), točke 89.–91.

IV. Razvojne sposobnosti

19. Države stranke trebaju poštovati razvojne sposobnosti djeteta kao načelo koje vodi proces njegovog postupnog usvajanja kompetencija, razumijevanja i djelovanja.⁹ Taj proces posebno je značajan u digitalnom okruženju gdje djeca mogu sudjelovati s manje nadzora roditelja i skrbnika. Rizici i prilike povezane sa sudjelovanjem djece u digitalnom okruženju mijenjaju se ovisno o njihovoj dobi i fazi razvoja. Trebaju se voditi tim razmišljanjima dok osmišljavaju mjere zaštite djece ili olakšavanja njihovog pristupa tom okruženju. Osmišljavanje mjera prilagođenih dobi treba se temeljiti na najboljim i najnovijim raspoloživim istraživanjima u nizu disciplina.

20. Države stranke trebaju uzeti u obzir promjenjiv položaj djece i njihovo djelovanje u modernom svijetu, kompetencije i razumijevanje djece, koji se nejednako razvijaju unutar raznih područja vještina i aktivnosti, kao i raznoliku prirodu rizika koji postoje. Ta razmatranja treba uravnotežiti s važnošću ostvarivanja njihovih prava u poticajnom okruženju i niz individualnih iskustava i okolnosti.¹⁰ Države stranke trebaju osigurati da pružatelji digitalnih usluga pružaju usluge koje odgovaraju razvojnim sposobnostima djece.

21. U skladu s dužnosti države da pruži prikladnu pomoć roditeljima i skrbnicima u obavljanju odgovornosti koje proizlaze iz odgoja djece, države stranke trebaju promicati svjesnost među roditeljima i skrbnicima djece o potrebi poštivanja razvojne samostalnosti, sposobnosti i privatnosti djece. Trebaju pružiti potporu roditeljima i skrbnicima u stjecanju digitalne pismenosti i svjesnosti o rizicima za djecu kako bi im pomogli da budu potpora djeci u ostvarivanju njihovih prava, uključujući pravo na zaštitu u vezi s digitalnim okruženjem.

V. Opće mjere provedbe država stranaka

22. Prilike za ostvarivanje prava djece i njihova zaštita u digitalnom okruženju zahtijevaju široki spektar zakonskih, upravnih i drugih mjera, uključujući i one preventivne.

A. Zakoni

23. Države stranke trebaju pregledati, donijeti i ažurirati nacionalne propise u skladu s međunarodnim standardima o ljudskim pravima kako bi osigurale da je digitalno okruženje usklađeno s pravima propisanim Konvencijom i Fakultativnim protokolima. Zakoni trebaju biti relevantni u kontekstu tehnološkog napretka i novonastajućih praksi. Trebaju propisati uporabu procjene utjecaja na dječja prava kako bi se prava djeteta uključilo u zakone, proračunske raspodjele i druge upravne odluke u vezi s digitalnim okruženjem i promicalo njihovu uporabu u tijelima javne uprave i tvrtkama, a u vezi s digitalnim okruženjem.¹¹

B. Sveobuhvatna politika i strategija

24. Države stranke trebaju osigurati da nacionalne politike koje se odnose na prava djece posebno uključe digitalno okruženje i u skladu s tim trebaju provoditi propise, kodekse djelatnosti, standarde za dizajn i akcijske planove, a sve navedeno treba se redovito vrednovati i ažurirati. Takve nacionalne politike trebaju biti usmjerene na pružanje mogućnosti djeci da imaju koristi od uključivanja u digitalno okruženje te na osiguravanje sigurnog pristupa tom okruženju.

25. Zaštita djece na internetu treba biti sastavni dio nacionalnih politika zaštite djece. Države stranke trebaju poduzeti mjere za zaštitu djece od rizika, uključujući kibernetičku agresiju te seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece omogućeno putem digitalne

⁹ Opći komentar br. 7 (2005.), točka 17.; i opći komentar br. 20 (2016.), točke 18. i 20.

¹⁰ Opći komentar br. 20 (2016.), točka 20.

¹¹ Opći komentar br. 5 (2003.), točka 45.; opći komentar br. 14 (2013.), točka 99.; i opći komentar br. 16 (2013.), točke 78.–81.

tehnologije i online, osigurati provođenje istraga u vezi s takvim kaznenim djelima i pružiti pomoć i potporu za djecu žrtve. Trebaju se također pobrinuti za potrebe djece u nepovoljnom ili ranjivom položaju, što uključuje i pružanje informacija u formatu namijenjenom djeci koje su, po potrebi, prevedene na odgovarajuće manjinske jezike.

26. Države stranke trebaju osigurati funkcioniranje učinkovitih mehanizama zaštite djeteta online i sigurnosne politike, istodobno poštujući ostala prava djeteta, u svim okruženjima u kojima djeca imaju pristup digitalnom okruženju, što uključuje dom, obrazovna okruženja, internetske kafiće, centre za mlade, knjižnice, zdravstvene ustanove i ustanove koje pružaju alternativne oblike skrbi.

C. Koordinacija

27. Kako bi se obuhvatile međusektorske posljedice digitalnog okruženja na prava djeteta, države stranke trebaju odrediti državno tijelo nadležno za koordiniranje politika, smjernica i programa vezanih za prava djece između središnjih vladinih resora i različitih razina državne vlasti.¹² Takav nacionalni koordinacijski mehanizam treba uključiti škole i sektor informacijske i komunikacijske tehnologije te surađivati s tvrtkama, civilnim društvom, akademskom zajednicom i organizacijama kako bi se omogućilo ostvarivanje prava djece u odnosu na digitalno okruženje na međusektorskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.¹³ Treba se oslanjati na tehnološko i drugo relevantno znanje unutar državnih institucija i izvan njih, ovisno o potrebi, te treba obaviti neovisno vrednovanje njegove učinkovitosti u ispunjavanju obveza.

D. Raspodjela resursa

28. Države stranke trebaju mobilizirati, raspodijeliti i iskoristiti javne resurse za provođenje propisa, politika i programa kako bi se u cijelosti ostvarila prava djece u digitalnom okruženju i unaprijedila digitalna uključenost, što je potrebno za rješavanje pitanja rastućeg utjecaja digitalnog okruženja na život djece i promicanje jednakosti pristupa i dostupnosti usluga i povezivosti.¹⁴

29. Kada poslovni sektor donira sredstva ili se ona dobivaju u okviru međunarodne suradnje, Države stranke trebaju osigurati da treće strane nisu zapreka i ne narušavaju njihovu vlastitu nadležnost, mobilizaciju resursa, raspodjelu sredstava i troškove.¹⁵

E. Prikupljanje podataka i provođenje istraživanja

30. Redovito ažurirani podaci i provođenje istraživanja ključni su za razumijevanje učinaka digitalnog okruženja na život djece, zbog procjene utjecaja na njihova prava i vrednovanja učinaka intervencija države. Države stranke trebaju osigurati prikupljanje masovnih, sveobuhvatnih podataka uz odgovarajuća sredstva te njihovo raščlanjivanje prema dobi, spolu, teškoćama u razvoju, geopolitičkom smještaju, etničkoj i nacionalnoj pripadnosti i socioekonomskom podrijetlu. Ti podaci i istraživanja, uključujući istraživanja koja se provode s djecom i ona koja provode djeca trebala bi dati podatke za zakonodavni okvir, politike i praksu te biti javno dostupni.¹⁶ Tijekom prikupljanja podataka i provođenja istraživanja o digitalnom životu djece mora se poštovati njihovu privatnost i udovoljiti najvišim etičkim standardima.

¹² Opći komentar br. 5 (2003.), točka 37.

¹³ Ibid., točke 27. i 39.

¹⁴ Opći komentar br. 19 (2016.), točka 21.

¹⁵ Ibid., točka 27. (b).

¹⁶ Opći komentar br. 5 (2003.), točke 48. i 50.

F. Neovisni nadzor

31. Države stranke trebaju osigurati da nadležnost nacionalnih ustanova za zaštitu ljudskih prava ili drugih neovisnih ustanova uključuje prava djece u digitalnom okruženju te da mogu primati, istraživati i rješavati pritužbe djece i njihovih zastupnika.¹⁷ Ako postoji neovisno nadzorno tijelo za nadgledanje aktivnosti vezanih za digitalno okruženje, nacionalne ustanove za zaštitu ljudskih prava trebaju tijesno surađivati s takvim tijelima kako bi učinkovito provodila svoje ovlasti u području prava djece.¹⁸

G. Širenje informacija, podizanje svjesnosti i obuka

32. Države stranke trebaju širiti informacije i provesti kampanje za podizanje svjesnosti o pravima djece u digitalnom okruženju, usredotočujući se na one čije djelovanje ima izravni ili neizravni utjecaj na djecu. Trebaju organizirati obrazovne programe za djecu, roditelje i skrbnike te opću populaciju i tvorce politika kako bi se unaprijedilo njihovo znanje o pravima djece u vezi s prilikama i rizicima povezanim s digitalnim proizvodima i uslugama. Takvi programi trebaju uključivati informacije o tome koja je korist od digitalnih proizvoda i usluga za djecu te kako ona mogu razviti svoju digitalnu pismenost i vještine, kako zaštititi privatnost djece i spriječiti viktimizaciju te kako prepoznati dijete koje je žrtva nasilja na mreži ili izvan mreže i dati prikladan odgovor. Ti programi trebaju se oslanjati na rezultate istraživanja i konzultacije s djecom, roditeljima i skrbnicima.

33. Stručnjaci koji rade za djecu i s djecom, kao i poslovni sektor, uključujući tehnološku industriju, trebaju pohađati obuku koja uključuje temu kako digitalno okruženje utječe na prava djece u raznolikom kontekstu, načine na koji djeca ostvaruju svoja prava u digitalnom okruženju te kako ona pristupaju tehnologiji i kako se njome koriste. Također bi trebali pohađati obuku o primjeni međunarodnih standarda u području ljudskih prava u digitalnom okruženju. Države stranke trebaju osigurati da stručnjacima koji rade na svim obrazovnim razinama u okviru inicijalnog i cjeloživotnog obrazovanja bude dostupna obuka o digitalnom okruženju, a u svrhu potpore razvoju njihovog znanja, vještina i prakse.

H. Suradnja s civilnim društvom

34. Države stranke trebaju sustavno uključivati civilno društvo, uključujući skupine na čijem su čelu djeca i nevladine organizacije koje djeluju u području prava djece te one koje vode brigu o digitalnom okruženju, u razvoj, praćenje i vrednovanje propisa, politika, planova i programa u vezi s pravima djece. Također moraju osigurati da su organizacije civilnog društva sposobne provesti aktivnosti promicanja i zaštite prava djece u odnosu na digitalno okruženje.

I. Prava djece i poslovni sektor

35. Poslovni sektor, uključujući neprofitne organizacije, izravno i neizravno utječe na prava djece pružanjem usluga i proizvoda vezanih za digitalno okruženje. Tvrtke trebaju poštovati prava djece i spriječiti zlouporabu njihovih prava u vezi s digitalnim okruženjem i pružiti im pravnu zaštitu. Države stranke imaju obvezu osigurati da tvrtke poštuju te obveze.¹⁹

36. Države stranke trebaju poduzeti mjere, uključujući kroz razvoj, praćenje, provedbu i ocjenu zakonodavstva, propisa i politika, kako bi osigurale usklađenost tvrtki s obvezom sprječavanja da se njihove mreže ili online usluge upotrebljavaju na način koji može uzrokovati li pridonijeti povredi ili zlouporabi prava djece, uključujući njihovo pravo na privatnost i zaštitu, i pružiti djeci, roditeljima i skrbnicima brzu i učinkovitu pravnu zaštitu.

¹⁷ Opći komentar br. 2 (2002.), točke 2. i 7.

¹⁸ Ibid., točka 7.

¹⁹ Opći komentar br. 16 (2013.), točke 28., 42. i 82.

Također trebaju potaknuti tvrtke na pružanje javnih informacija te dostupnih i pravodobnih savjeta u sklopu potpore sigurnim i korisnim digitalnim aktivnostima djece.

37. Države stranke dužne su štiti djecu od toga da tvrtke narušavaju njihova prava, uključujući i pravo na zaštitu od svih oblika nasilja u digitalnom okruženju. Iako tvrtke možda nisu izravno uključene u izvršavanje štetnih radnji, mogu uzrokovati ili pridonijeti povredi prava djece na slobodu od nasilja, uključujući kroz osmišljavanje i pružanje digitalnih usluga. Države stranke trebaju ustanoviti, pratiti i primijeniti zakone i propise namijenjene sprečavanju povrede prava na zaštitu od nasilja, kao i one čiji je cilj istražiti, osuditi i pružiti zaštitu od nasilja čim ono nastupi u vezi s digitalnim okruženjem.²⁰

38. Države stranke trebaju tražiti od poslovnog sektora da poduzme dubinsko snimanje prava djece, posebno da obavi procjenu utjecaja na dječja prava i o tome obavijesti javnost, a posebnu pozornost treba usmjeriti na diferencirane i, ponekad, ozbiljne učinke digitalnog okruženja na djecu.²¹ Trebaju poduzeti odgovarajuće korake u svrhu prevencije, praćenja, ispitivanja i kažnjavanja u slučaju kad tvrtke krše prava djece.

39. Osim razvoja zakonodavstva i politika, Države stranke trebaju tražiti od tvrtki, koje utječu na prava djece u odnosu na digitalno okruženje, da primjenjuju regulatorne okvire, kodekse u industriji i uvjete korištenja koji su u skladu s najvišim standardima etike, privatnosti i sigurnosti u vezi s osmišljavanjem, inženjeringom, razvojem, radom, distribucijom i marketingom proizvoda i usluga. To uključuje tvrtke koje su usmjerene na djecu, čiji krajnji korisnici su djeca ili koje na drugi način utječu na djecu. Od takvih tvrtki trebaju tražiti da održe visoke standarde transparentnosti i odgovornosti i poticati ih da poduzmu mjere s ciljem inovacija u najboljem interesu djece. Također trebaju tražiti pružanje objašnjenja uvjeta korištenja za djecu prilagođenih njihovoj dobi ili za roditelje i skrbnike ako je riječ o maloj djeci.

J. Komercijalno oglašavanje i marketing

40. Digitalno okruženje uključuje tvrtke koje se financijski oslanjaju na obradu osobnih podataka kako bi ciljali sadržaj koji ostvaruje prihode ili je plaćen, i takvi procesi namjerno ili nenamjerno utječu na digitalna iskustva djece. Mnogi od tih procesa uključuju više komercijalnih partnera, čime se stvara lanac nabave komercijalne aktivnosti, a obrada osobnih podataka može dovesti do povrede ili zlorabe prava djece, uključujući kroz obilježja dizajna oglašavanja koja predviđaju i vode dječje postupke prema ekstremnijem sadržaju, automatske objave koje mogu prekinuti san ili koriste osobne podatke ili lokaciju djeteta radi upućivanja na potencijalno štetan tržišno orijentirani sadržaj.

41. Države stranke trebaju u prvom redu imati na umu najbolji interes djeteta pri reguliranju oglašavanja i marketinga namijenjenog i dostupnog djeci. Sponzorstva, plasman proizvoda i svi drugi oblici tržišno orijentiranog sadržaja trebaju biti jasno odvojeni od cjelokupnog ostalog sadržaja i ne trebaju produbljivati spolne ili rasne stereotipe.

42. Države stranke trebaju zakonom zabraniti profiliranje ili ciljanje djece bilo koje dobi u komercijalne svrhe na temelju digitalnih zapisa njihovih stvarnih ili izvedenih značajki, uključujući grupne ili kolektivne podatke, ciljanje pridruživanjem ili profiliranje na temelju sklonosti. Praksama koje počivaju na neuromarketingu, emocionalnoj analizi, imerzivnom oglašavanju i oglašavanju u okruženjima virtualne i proširene stvarnosti radi promoviranja proizvoda, aplikacija i usluga također treba zabraniti izravno ili neizravno uključivanje djece.

K. Pristup sudstvu i mehanizmi pravne zaštite

43. Djeca se susreću s posebnim izazovima kod pristupa pravosudnom sustavu u vezi s digitalnim okruženjem iz niza razloga. Ti izazovi javljaju se jer nedostaju propisi koji bi propisali sankcije vezane za povredu prava djece posebno u odnosu na digitalno okruženje, poteškoće kod prikupljanja dokaza ili identifikacije počinitelja ili jer, između ostaloga, djeca

²⁰ Ibid., točka 60.

²¹ Ibid., točke 50. i 62.–65.

i njihovi roditelji ili skrbnici nemaju znanja o svojim pravima ili o tome što predstavlja povredu ili zlouporabu njihovih prava u digitalnom okruženju. Dodatni izazovi mogu nastati ako djeca moraju otkriti osjetljive ili privatne online aktivnosti ili zbog njihovog straha od represije vršnjaka ili socijalne isključenosti.

44. Države stranke trebaju osigurati da su odgovarajući i učinkoviti sudski i nesudski mehanizmi pravne zaštite za povredu prava djece u odnosu na digitalno okruženje opće poznati i trenutno raspoloživi svoj djeci i njihovim zastupnicima. Mehanizmi žalbi i izvještavanja trebaju biti besplatni, sigurni, povjerljivi, osjetljivi, prilagođeni djeci i dostupni u pristupačnim formatima. Države stranke također se trebaju pobrinuti za kolektivne žalbe, uključujući zajedničke tužbe i sudske postupke od javnog interesa kao i za pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, uključujući kroz specijalizirane usluge djeci čija prava su povrijeđena u digitalnom okruženju ili kroz njega.

45. Države stranke trebaju ustanoviti, koordinirati i redovito nadgledati i ocjenjivati okvire za prijavljivanje takvih slučajeva i pružanje učinkovite potpore djeci koja su žrtve.²² Okviri trebaju uključivati mjere za identifikaciju, terapiju i naknadnu njegu kao i društvenu reintegraciju djece koja su žrtve. Obuka o identifikaciji djece koja su žrtve treba biti dio mehanizama prijave, uključujući i pružatelje digitalnih usluga. Mjere unutar takvog okvira trebaju biti transverzalne i prilagođene djeci kako bi se izbjegla ponovna viktimizacija djece i sekundarna viktimizacija u kontekstu istražnih i sudskih procesa. To može zahtijevati posebnu zaštitu radi povjerljivosti i popravak štete vezane za digitalno okruženje.

46. Odgovarajuće mjere oporavka uključuju restituciju, naknadu štete i zadovoljštinu te mogu zahtijevati ispriku, ispravak ili uklanjanje nezakonitog sadržaja, pristup uslugama psihološke pomoći te druge mjere.²³ U kontekstu kršenja u digitalnom okruženju mehanizmi pravne zaštite trebaju uzeti u obzir ranjivost djece i potrebu brzog djelovanja kako bi se zaustavilo trenutno i buduće štetno djelovanje. Države stranke trebaju jamčiti da se kršenje neće ponavljati, uključujući reformom odgovarajućih zakona i politika te njihovom učinkovitim primjenom.

47. Digitalne tehnologije donose dodatnu složenost u proces istraživanja i kaznenog progona kaznenih djela protiv djece, koji mogu sezati i izvan granica jedne zemlje. Države stranke se trebaju baviti načinima na koje uporaba digitalnih tehnologija može potpomoći ili ometati istragu ili kazneni progon kaznenih djela protiv djece te uporabiti sve dostupne preventivne i provedbene mjere te mjere pravne zaštite, uključujući suradnju s međunarodnim partnerima. Države trebaju pružiti specijaliziranu obuku za policijske službenike, tužitelje i suce, vezano uz kršenje dječjih prava u vezi s digitalnim okruženjem, uključujući putem međunarodne suradnje.

48. Djeca se mogu suočiti s određenim teškoćama prilikom dobivanja pravne zaštite kada su njihova prava u digitalnom okruženju zlorabile tvrtke, posebice u kontekstu svojeg globalnog djelovanja.²⁴ Države stranke trebaju razmotriti mjere kako bi se prava djece poštivala, štitila i ostvarila u kontekstu međunarodnih aktivnosti i djelovanja tvrtki, pod uvjetom da postoji opravdana veza između države i određenog ponašanja. One trebaju osigurati da tvrtke pružaju učinkovite mehanizme prigovora; takvi mehanizmi, međutim, ne trebaju sprječavati djecu u dobivanju pristupa pravnoj zaštiti koju pruža država. One također trebaju osigurati da agencije s ovlastima nadzora vezanim uz pitanja važna za djecu kao što su zdravlje i sigurnost, zaštita podataka i prava potrošača, obrazovanje te reklamiranje i marketing, prouče prigovore i pruže odgovarajuću pravnu zaštitu u slučaju kršenja ili zlouporabe prava djece u digitalnom okruženju.²⁵

49. Države stranke trebaju djeci pružiti informacije prilagođene djeci i njihovoj dobi na jeziku razumljivom djeci o njihovim pravima te o mehanizmima izvještavanja i prigovora, dostupnim uslugama i pravnoj zaštiti u slučajevima kada su njihova prava vezana uz digitalno okruženje prekršena ili zloupotrijebljena. Takve informacije trebaju biti dostavljene roditeljima, skrbnicima i stručnjacima koji rade s djecom i za djecu.

²² Opći komentar br. 21 (2017.), točka 22. Vidjeti također Rezoluciju Opće skupštine 60/147, dodatak.

²³ Opći komentar br. 5 (2003.), točka 24.

²⁴ Opći komentar br. 16 (2013.), točke 66.–67.

²⁵ Ibid., točke 30. i 43.

VI. Građanska prava i slobode

A. Pristup informacijama

50. Digitalno okruženje pruža djeci jedinstvenu mogućnost da ostvare pravo na pristup informacijama. S tim u vezi, informacijski i komunikacijski mediji, uključujući digitalne i online sadržaje, obavljaju važnu funkciju.²⁶ Države stranke trebaju osigurati da djeca imaju pristup informacijama u digitalnom okruženju te da korištenje tog prava bude ograničeno samo kada je to propisano zakonom ili je nužno u svrhe propisane člankom 13. Konvencije.

51. Države stranke trebaju osigurati i poticati stvaranje digitalnih sadržaja za djecu koji su prilagođeni dobi i koji ih osnažuju u skladu s razvojnim sposobnostima djece te kako bi osigurali djeci pristup širokom rasponu informacija, uključujući informacije javnih tijela, informacije o kulturi, sportu, umjetnosti, zdravlju, javnim i političkim pitanjima i dječjim pravima.

52. Države stranke trebaju poticati proizvodnju i širenje takvih sadržaja uporabom brojnih formata i mnoštva nacionalnih i međunarodnih izvora, uključujući novinske medije, televizijske kuće, muzeje, knjižnice i obrazovne, znanstvene i kulturne organizacije. One posebice trebaju nastojati unaprijediti pružanje raznolikog, dostupnog i korisnog sadržaja za djecu s teškoćama u razvoju i djecu koja pripadaju etničkim, jezičnim, urođeničkim ili drugim manjinskim skupinama. Mogućnost pristupa odgovarajućim informacijama na jeziku razumljivom djeci može imati značajan pozitivan učinak na jednakost.²⁷

53. Države stranke trebaju osigurati da su sva djeca informirana te da na mreži lako pronađu raznolike i kvalitetne informacije, uključujući sadržaj koji nije pod utjecajem komercijalnih i političkih interesa. One trebaju osigurati da automatizirani sustavi pretraživanja i filtriranja informacija, uključujući sustave preporuka, ne daju prednost plaćenom sadržaju s komercijalnim ili političkim motivom u odnosu na dječji izbor ili na štetu prava djece na informacije.

54. Digitalno okruženje može uključivati informacije obilježene rodnim stereotipima, diskriminacijom, rasizmom, nasiljem, pornografijom i izrabljivanjem, kao i neistinite priče, dezinformacije i netočne informacije te informacije koje potiču djecu da se uključe u nezakonite ili štetne aktivnosti. Takve informacije mogu doći iz više izvora, uključujući ostale korisnike, tvorce komercijalnih sadržaja, seksualne prijestupnike ili naoružane skupine koje se smatra teroristima ili nasilnim ekstremistima. Države stranke trebaju zaštititi djecu od štetnih i nepouzdanih sadržaja te osigurati da relevantne tvrtke i ostali pružatelji digitalnih sadržaja razviju i primijene smjernice koje će omogućiti djeci da na siguran način pristupaju raznovrsnim sadržajima, uvažavajući pravo djece na informacije i slobodu izražavanja, ujedno ih štiteći od štetnih materijala u skladu s njihovim pravima i razvojnim sposobnostima.²⁸ Sva ograničenja rada sustava za širenje informacija koji se temelje na Internetu, te elektroničkih ili drugih takvih sustava, trebaju biti u skladu s člankom 13. Konvencije.²⁹ Države stranke ne smiju hotimično ometati ili omogućiti ostalim dionicima da ometaju dostupnost električne energije, te mobilnih ili internetskih veza i povezivosti u bilo kojem geografskom području, bilo djelomično ili u cijelosti, što bi moglo imati za posljedicu sprječavanje pristupa djece informacijama i komunikaciji.

55. Države stranke trebaju poticati pružatelje digitalnih usluga koje djeca koriste da primjenjuju sažete i razumljive oznake sadržaja, primjerice o primjerenosti sadržaja za dob djeteta te pouzdanosti. Također trebaju poticati pružanje dostupnih smjernica, obuke, edukativnih materijala i mehanizama izvještavanja za djecu, roditelje i skrbnike, odgovorno-obrazovne radnike i odgovarajuće grupe stručnjaka.³⁰ Sustavi temeljeni na dobi i sadržaju

²⁶ Opći komentar br. 7 (2005.), točka 35; i Opći komentar br. 20 (2016.), točka 47.

²⁷ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 46; i Opći komentar br. 20 (2016.), točke 47.–48.

²⁸ Opći komentar br. 16 (2013.), točka 58; i Opći komentar br. 7 (2005.), točka 35.

²⁹ Odbor za ljudska prava, Opći komentar br. 34 (2011.), točka 43.

³⁰ Opći komentar br. 16 (2013.), točke 19. i 59.

osmišljeni za zaštitu djece od sadržaja koji nisu primjereni za određenu dob trebaju biti u skladu s načelima smanjenja količine podataka.

56. Države stranke trebaju osigurati da se pružatelji digitalnih usluga pridržavaju relevantnih smjernica, standarda i kodeksa³¹ te uvesti pravila za zakonito, nužno i razmjerno uređivanje sadržaja. Kontrola sadržaja, školski sustavi filtriranja i ostale tehnologije usmjerene na sigurnost ne smiju se koristiti za ograničavanje pristupa djece informacijama u digitalnom okruženju; treba ih koristiti samo za sprječavanje tijeka materijala koji su za djecu štetni. Uređivanje i kontrola sadržaja trebaju biti uravnoteženi s pravom na zaštitu od kršenja drugih prava djece, posebice njihovog prava na slobodu izražavanja i privatnost.

57. Profesionalni kodeksi ponašanja koje donose novinski mediji i ostale relevantne organizacije trebaju uključivati smjernice o načinu izvještavanja o digitalnim rizicima i mogućnostima vezanim uz djecu. Takve smjernice trebaju rezultirati izvještavanjem temeljenom na dokazima, a kojim se ne otkriva identitet djece koja su žrtva ili su preživjeli te izvještavanjem koje je u skladu s međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava.

B. Sloboda izražavanja

58. Pravo djece na slobodu izražavanja uključuje slobodu traženja, primanja i davanja informacija i ideja svih vrsta, uporabom medija po vlastitom izboru. Djeca su izvjestila³² da digitalno okruženje nudi široke mogućnosti za izražavanje njihovih ideja, mišljenja i političkih stavova. Djeci u nepovoljnom ili ranjivom položaju interakcija omogućena putem tehnologije s drugima koji dijele njihova iskustava može pomoći da se izraze.

59. Sva ograničenja prava djece na slobodu izražavanja u digitalnom okruženju, kao što su filtri, uključujući sigurnosne mjere, trebaju biti zakonita, nužna i razmjerna. Razlog za takva ograničenja treba biti transparentan i priopćen djeci na jeziku prilagođenom njihovoj dobi. Države stranke trebaju osigurati djeci informacije i mogućnosti obuke o učinkovitom korištenju ovog prava, posebice o sigurnom stvaranju i dijeljenju digitalnih sadržaja, uz poštovanje prava i digniteta drugih i bez povrede zakona, poput onih koji se odnose na poticanje na mržnju i nasilje.

60. Kada djeca izražavaju svoja politička i ostala stajališta i identitet u digitalnom okruženju mogu privući kritike, neprijateljstvo, prijetnje i kazne. Države stranke trebaju zaštititi djecu od kibernetičke agresije i prijetnji, cenzuriranja, povrede podataka i digitalnog nadzora. Djecu ne bi trebalo kazneno progoniti zbog izražavanja vlastitog mišljenja u digitalnom okruženju, osim ako ne krše ograničenja koja propisuju kazneni zakoni koji su u skladu s člankom 13. Konvencije.

61. S obzirom na postojanje komercijalnih i političkih motiva za promicanje određenih svjetonazora, države stranke trebaju osigurati da se uporabom automatiziranih procesa filtriranja informacija, profiliranja, marketinga i donošenja odluka ne potisne, ne manipulira ili ne ometa sposobnost djece da oblikuju i izraze svoje mišljenje u digitalnom okruženju.

C. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi

62. Države stranke trebaju poštivati pravo djece na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi u digitalnom okruženju. Odbor potiče države stranke na uvođenje ili ažuriranje propisa o zaštiti podataka i sastavljanje standarda koji identificiraju, definiraju i zabranjuju prakse koje manipuliraju ili ometaju pravo djece na slobodu mišljenja i vjerovanja u digitalnom okruženju, primjerice analitikom emocionalnih stanja ili donošenjem zaključaka. Automatizirani sustavi se mogu koristiti za stvaranje zaključaka o unutarnjem stanju djeteta. Države trebaju osigurati da se automatizirani sustavi ili sustavi za filtriranje informacija ne koriste za utjecanje na ponašanje ili osjećaje djece ili za ograničavanje njihovih mogućnosti ili razvoja.

³¹ Ibid., točke 58. i 61.

³² „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 16.

63. Države stranke trebaju osigurati da se djecu ne kažnjava zbog njihove vjeroispovijedi ili vjerovanja i da im se ni na koji način ne ograničavaju buduće mogućnosti. Ostvarivanje prava djece da izražavaju svoju vjeroispovijed ili vjerovanja u digitalnom okruženju može se podrediti samo zakonitim, nužnim i razmjernim ograničenjima.

D. Sloboda udruživanja i mirnog okupljanja

64. Digitalno okruženje može omogućiti djeci da stvaraju svoje društvene, vjerske, kulturne, etničke, spolne i političke identitete i da sudjeluju u s tim povezanim zajednicama i javnim prostorima za promišljanje, kulturnu razmjenu, društvenu koheziju i raznolikost.³³ Djeca su izvijestila da im digitalno okruženje pruža vrijedne mogućnosti sastanaka, izmjene mišljenja i promišljanja s vršnjacima, donositeljima odluka i ostalima koji dijele njihove interese.³⁴

65. Države stranke trebaju osigurati da njihovi zakoni, propisi i politike štite pravo djece na sudjelovanje u organizacijama koje djeluju djelomično ili isključivo u digitalnom okruženju. Ne smiju se nametati ograničenja ostvarivanja prava djece na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja u digitalnom okruženju osim onih koja su zakonita, nužna i razmjerna.³⁵ Sudjelovanje u takvim aktivnostima ne smije samo po sebi rezultirati negativnim posljedicama za tu djecu, kao što su isključivanje iz škole, ograničavanje ili lišavanje budućih mogućnosti ili stvaranje policijskog dosjea. Sudjelovanje u takvim aktivnostima treba biti sigurno, privatno i bez nadzora javnih ili privatnih subjekata.

66. Javna vidljivost i mogućnosti umrežavanja u digitalnom okruženju također mogu poticati aktivizam koji pokreću djeca i mogu osnažiti djecu kao zagovornike ljudskih prava. Odbor potvrđuje da digitalno okruženje omogućuje djeci, uključujući borce za ljudska prava, kao i djecu u ranjivom položaju, da međusobno komuniciraju, zalažu se za svoja prava i osnivaju udruženja. Države stranke ih trebaju podržavati, uključujući poticanjem stvaranja posebnih digitalnih prostora te omogućiti njihovu sigurnost.

E. Pravo na privatnost

67. Privatnost je ključna za djelovanje, dignitet i sigurnost djece te za ostvarivanje njihovih prava. Osobni podaci djece se obrađuju kako bi im se ponudile obrazovne zdravstvene i ostale dobrobiti. Prijetnja privatnosti djece može proizaći iz situacije u kojima javne institucije, tvrtke i ostale organizacije prikupljaju i obrađuju podatke te iz kriminalnih aktivnosti kao što je krađa identiteta. Prijetnje također mogu proizaći iz aktivnosti same djece i iz aktivnosti članova obitelji, vršnjaka i drugih, primjerice tako što roditelji dijele fotografije na mreži ili tako što nepoznate osobe dijele informacije o nekom djetetu.

68. Podaci mogu uključivati informacije o, između ostalog, identitetu, aktivnostima, lokaciji, komunikaciji, osjećajima, zdravlju i odnosima djece. Određene kombinacije osobnih podataka, uključujući biometrijske podatke, mogu nedvojbeno identificirati određeno dijete. Digitalne prakse, kao što su automatizirana obrada podataka, profiliranje, ciljano oglašavanje, obavezna provjera identiteta, filtriranje informacija i masovni nadzor postaju uobičajeni. Takve prakse mogu dovesti do proizvoljnih ili nezakonitih ometanja prava djece na privatnost; one mogu imati neželjene posljedice na djecu, što na njih može nastaviti utjecati i u kasnijim fazama njihovih života.

69. Miješanje u privatnost djeteta dopustivo je samo ako nije proizvoljno niti nezakonito. Svako takvo ometanje privatnosti treba biti propisano zakonom, namijenjeno da služi zakonitoj svrsi, podupire načelo smanjenja količine podataka, razmjerno i osmišljeno kako bi očuvalo najbolji interes djeteta te ne smije biti u sukobu s odredbama, ciljevima ili svrhom Konvencije.

³³ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 21.; i Opći komentar br. 20 (2016.), točke 44.–45.

³⁴ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 20.

³⁵ Odbor za ljudska prava, Opći komentar br. 37 (2020.), točke 6. i 34.

70. Države stranke trebaju poduzeti zakonske, upravne i ostale mjere kako bi osigurale da sve organizacije koje obrađuju podatke djece poštuju i štite privatnost djece te da se spomenuto provodi u svim okruženjima. Zakonodavstvo treba uključivati snažene zaštitne mjere, transparentnost, neovisan nadzor i pristup pravnoj zaštiti. Države stranke trebaju zahtijevati integraciju zaštite osobnih podataka po dizajnu u digitalne proizvode i usluge koje utječu na djecu. Redovito trebaju revidirati zakon o zaštiti privatnosti i podataka te osigurati da procedure i prakse sprječavaju hotimične povrede ili slučajna kršenje prava privatnosti djece. U okolnostima u kojima se enkripcija smatra odgovarajućim načinom, Države stranke trebaju razmotriti odgovarajuće mjere koje omogućuju otkrivanje i izvještavanje o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece ili materijalima povezanim sa seksualnim zlostavljanjem djece. Takve mjere moraju strogo biti ograničene u skladu s načelima zakonitosti, nužnosti i razmjernosti.

71. U slučaju da se za obradu podataka o djetetu traži suglasnost, Države stranke trebaju osigurati da dijete može dati informiranu i svojevoljnu suglasnost, ili ovisno o dobi i razvojnim sposobnostima djeteta da takvu suglasnost daju roditelj ili skrbnik, te da je dobivena prije obrade podataka. U slučaju da se suglasnost djeteta smatra nedostatnom te se traži suglasnost roditelja za obradu podataka o djetetu, Države stranke trebaju zahtijevati da organizacije koje obrađuju takve podatke potvrde da je suglasnost informirana, smisljena i da ju je dao roditelj ili skrbnik djeteta.

72. Države stranke trebaju osigurati da djeca i njihovi roditelji i skrbnici mogu jednostavno pristupiti pohranjenim podacima, ispraviti podatke koji su netočni ili zastarjeli i obrisati podatke koje su javne vlasti, fizičke osobe ili drugi subjekti nezakonito ili nepotrebno pohranili, a sve u skladu s razumnim i zakonitim ograničenjima.³⁶ Nadalje, one trebaju osigurati pravo djece da povuku svoju suglasnost i usprotive se obradi osobnih podataka ako voditelj obrade podataka ne dokaže zakonit, važan razlog za obradu. Države također trebaju djeci, roditeljima i skrbnicima pružiti informacije o takvim pitanjima, na djeci razumljivo m jeziku i u pristupačnim formatima.

73. Osobni podaci djece trebaju biti dostupni samo vlastima, organizacijama i pojedincima koji su u skladu sa zakonom određeni za njihovu obradu u skladu sa propisanim postupcima kao što su redovite revizije i mjere odgovornosti.³⁷ Podaci o djeci skupljeni za definiranu svrhu, u bilo kojem okruženju, uključujući digitalizirane kriminalne dosjee trebaju biti zaštićeni i koristiti se isključivo za navedene svrhe te ih se ne smije nezakonito i nepotrebno zadržavati ili upotrebljavati u druge svrhe. Ako je informacija dobivena u jednom okruženju, a mogla bi se zakonito koristiti za dobrobit djeteta u drugom okruženju, primjerice u obrazovanju ili tercijarnom obrazovanju, uporaba takvih podataka treba biti transparentna, odgovorna te zahtijevati suglasnost djeteta, roditelja ili skrbnika, kako je primjereno.

74. Zakoni i mjere zaštite privatnosti i podataka ne smiju proizvoljno ograničavati druga prava djece, kao što su pravo na slobodu izražavanja ili zaštitu. Države stranke trebaju osigurati da zakoni koji se odnose na zaštitu podataka poštuju privatnost i osobne podatke djece u odnosu na digitalno okruženje. Zbog kontinuiranih tehnoloških inovacija, raspon digitalnog okruženja se širi i uključuje sve više usluga i proizvoda, kao što su odjeća i igračke. Kako okruženja u kojima djeca provode vrijeme postaju „povezana“, kroz uporabu ugrađenih senzora koji su povezani s automatiziranim sustavima, Države stranke trebaju osigurati da proizvodi i usluge koji pridonose takvim okruženjima podliježu strogim propisima o zaštiti podataka te ostalim propisima i standardima o zaštiti privatnosti. To uključuje javno okruženje, kao što su ulice, škole, knjižnice, mjesta za sportske i zabavne događaje i poslovne prostore, uključujući trgovine i kina te dom.

75. Digitalni nadzor djece, zajedno s povezanom automatiziranom obradom osobnih podataka, treba poštovati pravo djeteta na privatnost i ne smije se provoditi rutinski, neselektivno i bez znanja djeteta ili, u slučaju vrlo male djece, znanja njihovih roditelja ili skrbnika; niti se smije provoditi bez prava da se usprotive takvom nadzoru, u komercijalnom okruženju te u obrazovnom okruženju ili okruženju u kojem se pruža skrb te se treba uvijek

³⁶ Odbor za ljudska prava, Opći komentar br. 16 (1988.), točka 10.

³⁷ Ibid.; i Odbor za prava djeteta, Opći komentar br. 20 (2016.), točka 46.

razmatrati koji dostupan način će najmanje narušiti privatnost, a da se ujedno ostvari željena svrha.

76. Digitalno okruženje predstavlja osobit problem za roditelje i skrbnike u odnosu na poštovanje prava djeteta na privatnost. Tehnologije koje nadziru online aktivnosti u svrhu sigurnosti, kao što su uređaji i usluge za praćenje, ako nisu pažljivo primijenjene, mogu dijete spriječiti u pristupanju službi za pomoć ili potrazi za osjetljivim informacijama. Države stranke trebaju savjetovati djecu, roditelje i skrbnike te javnost o važnosti prava djeteta na privatnost te kako njihove vlastite prakse mogu ugroziti to pravo. Također ih se treba savjetovati o praksama kroz koje mogu poštovati i zaštititi privatnost djece u odnosu na digitalno okruženje, dok ih se ujedno štiti. Nadzor digitalne aktivnosti djece koji provode roditelji i skrbnici treba biti razmjeran i u skladu s razvojnim sposobnostima djeteta.

77. Mnoga djeca koriste online avatare ili pseudonime koji štite njihov identitet te takve prakse mogu biti važne u zaštiti privatnosti djece. Države stranke trebaju zahtijevati integriranje sigurnosti kroz dizajn i privatnosti kroz dizajn u anonimnost, na taj način osiguravajući da se prakse koje dovode do anonimnosti ne koriste rutinski kako bi sakrile štetno ili nezakonito ponašanje, kao što je tehnološka agresija, govor mržnje ili seksualno iskorištavanje ili zlostavljanje. Zaštita privatnosti djece u digitalnom okruženju može biti ključna u okolnostima kada roditelji ili skrbnici sami predstavljaju prijetnju sigurnosti djeteta ili kada su u sukobu oko skrbi nad djetetom. Takvi slučajevi mogu zahtijevati daljnje intervencije, kao i obiteljsko savjetovanje ili druge usluge, kako bi se zaštitilo pravo djeteta na privatnost.

78. Pružatelji usluga prevencije i savjetovanja djeci u digitalnom okruženju trebaju biti izuzeti od zahtjeva da dijete korisnik dobije suglasnost roditelja kako bi pristupilo takvim uslugama.³⁸ Takve usluge trebaju se držati visokih standarda zaštite privatnosti i zaštite djece.

F. Evidencija rođenja i pravo na identitet

79. Države stranke trebaju promovirati uporabu digitalnog identifikacijskog sustava koji omogućava registraciju rođenja sve novorođene djece te da ih nacionalne vlast službeno priznaju kako bi se djeci olakšao pristup uslugama, uključujući zdravstvo, obrazovanje i socijalnu skrb. U slučaju da rođenje djeteta ne bude registrirano povećava se vjerojatnost povrede prava djece propisanih Konvencijom i povezanim Fakultativnim protokolima. Države stranke trebaju koristiti suvremene tehnologije, uključujući mobilne jedinice za registraciju, kako bi osigurale pristup registraciji rođenja, posebice za djecu u udaljenim područjima, djecu izbjeglice i migrante, djecu izloženu riziku te djecu u marginaliziranim okolnostima te kako bi uključile djecu rođenu prije uvođenja digitalnog identifikacijskog sustava. Kako bi takvi sustavi koristili djeci, države trebaju provesti kampanje za podizanje svjesnosti, uspostaviti mehanizme nadzora, promicati uključivanje zajednice i osigurati učinkovitu koordinaciju između različitih dionika, uključujući službenike matičnih ureda, sudce, javne bilježnike, zdravstvene službenike i osoblje agencija za zaštitu djece. Države također trebaju osigurati da postoji čvrsti okvir zaštite privatnosti i podataka.

VII. Nasilje nad djecom

80. Digitalno okruženje može omogućiti nove načine počinjenja nasilja nad djecom, na način da pridonosi situacijama u kojima djeca doživljavaju nasilje i/ili ih se može nagovoriti da naude sebi ili drugima. Krize, poput pandemije, mogu dovesti do povećanog rizika od opasnosti na mreži budući da djeca u takvim okolnostima provode više vremena na virtualnim platformama.

81. Seksualni prijestupnici mogu uporabiti digitalne tehnologije kako bi tražili djecu u seksualne svrhe i kako bi sudjelovali u online seksualnom zlostavljanju djece, primjerice putem video prijenosa uživo, proizvodnjom i distribucijom materijala koji prikazuje seksualno zlostavljanje djece i putem seksualne iznude. Oblici nasilja potpomognutog

³⁸ Opći komentar br. 20 (2016.), točka 60.

digitalnim medijem i seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja također mogu biti počinjeni i unutar kruga ljudi kojima dijete vjeruje, tako da su počinitelji članovi obitelji ili prijatelji ili, u slučaju adolescenata, intimni partner, a može uključivati i tehnološku agresiju, uključujući vršnjačko nasilje i prijetnje ugledu, stvaranje ili dijeljene tekstova ili slika seksualnog sadržaja bez pristanka, kao što su samostalno generirani sadržaji dobiveni na zahtjev ili iznudom, te promicanje samoozljeđivanja, kao što je rezanje, suicidalno ponašanje ili poremećaji prehrane. U slučaju da je dijete sudjelovalo u takvim aktivnostima, Države stranke trebaju razvijati preventivne i zaštitne pristupe te restorativnu pravdu za takvu djecu kadgod je to moguće.³⁹

82. Države stranke trebaju poduzeti zakonske i upravne mjere za zaštitu djece od nasilja u digitalnom okruženju, uključujući redoviti pregled, ažuriranje i uvođenje čvrstih zakonskih, regulatornih i institucionalnih okvira koji djecu štite od prepoznatih rizika i rizika koji će se tek pojaviti od svih vrsta nasilja u digitalnom okruženju. Takvi rizici uključuju fizičko i mentalno nasilje, ozljeđivanje i zlostavljanje, zanemarivanje i maltretiranje, iskorištavanje i zlostavljanje, uključujući seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, trgovinu djecom, rodno utemeljeno nasilje, kibernetičku agresiju, kibernetičke napade i informacijsko ratovanje. Države stranke trebaju implementirati sigurnosne i zaštitne mjere u skladu s razvojnim sposobnostima djece.

83. Digitalno okruženje može otvoriti nove načine za skupine iz država koje nisu Države stranke, uključujući naoružane skupine koje se smatra teroristima ili nasilnim ekstremistima, za novačenje i iskorištavanje djece za uključivanje ili sudjelovanje u nasilju. Države stranke trebaju osigurati da zakoni zabranjuju teroristima i nasilnim ekstremistima da novače djecu. Djeca optužena za kaznena djela u tom kontekstu trebaju prvenstveno biti tretirana kao žrtve, ali, u slučaju da budu optužena, na njih se treba primjenjivati pravosuđe koje im je prilagođeno.

VIII. Obiteljsko okruženje i alternativna skrb

84. Mnogi roditelji i skrbnici zahtijevaju podršku pri razvoju tehnoloških znanja, sposobnosti i vještina nužnih da bi pomogli djeci u vezi s digitalnim okruženjem. Države stranke trebaju osigurati da roditelji i skrbnici imaju mogućnost steći digitalnu pismenost, naučiti kako tehnologija može biti potpora pravima djece i prepoznati dijete koje je žrtva štetnih aktivnosti na mreži te naučiti kako primjerenom reagirati. Posebnu pažnju treba posvetiti roditeljima i skrbnicima djece u nepovoljnom ili ranjivom položaju.

85. U pružanju potpore i vodstva roditeljima i skrbnicima u vezi s digitalnim okruženjem, Države stranke trebaju promicati svijest o poštovanju rastuće autonomije djeteta i potrebe za privatnosti, u skladu s njihovim razvojnim sposobnostima. Države stranke trebaju uzeti u obzir da djeca često prigrlje i eksperimentiraju s digitalnim mogućnostima i mogu naići na rizike, čak i u mlađoj dobi nego što to roditelji i skrbnici mogu predvidjeti. Neka djeca su izvijestila da žele više potpore i ohrabrenja u svojim digitalnim aktivnostima, posebno ako su pristup svojih roditelja i skrbnika doživjela kao kažnjavajući, previše ograničavajući i neprilagođen njihovim razvojnim sposobnostima.⁴⁰

86. Države stranke trebaju uzeti u obzir da potpora i vodstvo koje se pruža roditeljima i skrbnicima mora biti temeljeno na razumijevanju specifičnosti i jedinstvenosti odnosa roditelja i djeteta. Takvo vodstvo treba poduprijeti roditelje u održavanje odgovarajuće ravnoteže između zaštite djeteta i njegove rastuće autonomije, na temelju obostrane empatije i poštovanja, umjesto primjene zabrana i kontrola. Kako bi se pomoglo roditeljima i skrbnicima da održe ravnotežu između roditeljskih odgovornosti i prava djece, vodeće načelo treba biti najbolji interes djeteta, primijenjen zajedno s uvažavanjem djetetovih razvojnih sposobnosti. Vodstvo pruženo roditeljima i skrbnicima treba poticati društvene i kreativne aktivnosti te učenje djece u digitalnom okruženju kao i naglasiti da uporaba digitalnih tehnologija ne smije zamijeniti izravnu, uzajamnu interakciju među djecom ili između djece i roditelja i skrbnika.

³⁹ Opći komentar br. 24 (2019.), točka 101.; i CRC/C/156. točka 71.

⁴⁰ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 30.

87. Važno je da djeca odvojena od svojih roditelja imaju pristup digitalnim tehnologijama.⁴¹ Dokazi pokazuju da su digitalne tehnologije korisne u održavanju obiteljskih odnosa, primjerice, u slučajevima razdvajanja roditelja, kada su djeca smještena u alternativnu skrb, u svrhu uspostavljanja odnosa između djece i potencijalnih posvojitelja ili udomitelja te u ponovnom spajanju djece s njihovim roditeljima tijekom humanitarnih kriza. Stoga, u kontekstu razdvojenih obitelji, Države stranke trebaju podupirati pristup djece i njihovih roditelja, skrbnika i ostalih relevantnih osoba digitalnim uslugama, uzimajući u obzir sigurnost i najbolji interes djeteta.

88. Mjere poduzete kako bi se povećala digitalna uključenost trebaju biti u ravnoteži s potrebom zaštite djece u slučajevima kada ih roditelji ili drugi članovi obitelji ili skrbnici, bez obzira jesu li fizički prisutni li ne, mogu izložiti riziku. Države stranke trebaju uzeti u obzir da takvi rizici mogu biti omogućeni kroz dizajn i uporabe digitalnih tehnologija, primjerice otkrivanjem lokacije djeteta potencijalnom zlostavljaču. Pri prepoznavanju takvih rizika, Države trebaju zahtijevati integriranje sigurnosti kroz dizajn i privatnosti kroz dizajn i osigurati da su roditelji i skrbnici potpuno svjesni rizika i dostupnih strategija za pružanje podrške i zaštitu djece.

IX. Djeca s teškoćama u razvoju

89. Digitalno okruženje djeci s teškoćama u razvoju (TUR) otvara nove mogućnosti uključivanja u društvene odnose sa svojim vršnjacima, pristup a informacijama i sudjelovanja u javnim procesima donošenja odluka. Države stranke trebaju razvijati te mogućnosti i poduzimati korake za sprječavanje stvaranja novih prepreka te uklanjati postojeće prepreke s kojima se djeca s TUR suočavaju u vezi s digitalnim okruženjem.

90. Djeca s različitim vrstama teškoća u razvoju, uključujući tjelesna, intelektualna, psihosocijalna oštećenja ili oštećenja sluha i vida, suočavaju se s različitim preprekama u pristupu digitalnom okruženju, kao što je sadržaj u nepristupačnom formatu, ograničen pristup odgovarajućim asistivnim tehnologijama u kući, školi i u zajednici te sa zabranom uporabe digitalnih uređaja u školi, zdravstvenim ustanovama i ostalim okruženjima. Države stranke trebaju osigurati da djeca s TUR imaju pristup sadržaju u pristupačnim formatima i ukloniti politike koje imaju diskriminirajući učinak na ovu djecu. Države trebaju osigurati pristup odgovarajućim asistivnim tehnologijama, kada je to potrebno, posebice za djecu s TUR koja žive u siromaštvu, te osigurati kampanje za podizanje svjesnosti, obuke i resurse za djecu s TUR, njihove obitelji i osoblje u obrazovnim i drugim relevantnim okruženjima, na način da imaju dostatna znanja i vještine za učinkovitu uporabu digitalnih tehnologija.

91. Države stranke trebaju promicati tehnološke inovacije koje zadovoljavaju zahtjeve djece s različitim vrstama teškoća i osigurati da digitalni proizvodi i usluge budu dizajnirani na način da su univerzalno pristupačni kako bi ih mogla koristiti sva djeca bez iznimke i bez potrebe prilagodbe. Djeca s TUR trebaju biti uključena u osmišljavanje i provođenje politika, proizvoda i usluga koje utječu na ostvarivanje njihovih prava u digitalnom okruženju.

92. Djeca s TUR mogu biti više izložena rizicima, uključujući kibernetičku agresiju i seksualno iskorištavanje i zlostavljanje u digitalnom okruženju. Države stranke trebaju identificirati i pozabaviti se rizicima s kojima se djeca s TUR susreću, te poduzeti korake kako bi osigurali da digitalno okruženje za njih bude sigurno, istovremeno se suprotstavljajući predrasudama s kojima se djeca s TUR suočavaju, a koje mogu dovesti do njihovih prekomjerne zaštite i isključivanja. Sigurnosne informacije, zaštitne strategije i javne informacije, usluge i forumi u vezi s digitalnim okruženjem trebaju biti u pristupačnim formatima.

X. Zdravlje i dobrobit

93. Digitalne tehnologije mogu pridonijeti pristupu zdravstvenim uslugama i informacijama te poboljšati dijagnostičke i terapijske usluge za fizičko i mentalno zdravlje i

⁴¹ Opći komentar br. 21 (2017.), točka 35.

prehranu majki, novorođenčadi, djece i adolescenata. One također mogu ponuditi značajne mogućnosti za dopiranje do djece u nepovoljnom ili ranjivom položaju ili udaljenim zajednicama. U okolnostima izvanrednog stanja ili zdravstvenim ili humanitarnim krizama, pristup zdravstvenim uslugama i informacijama putem digitalnih tehnologija može postati jedina mogućnost.

94. Djeca su izvijestila da cijene online pretraživanje informacija i potporu vezanu uz zdravlje i dobrobit, uključujući fizičko, mentalno te spolno i reproduktivno zdravlje, pubertet, seksualnost i začće.⁴² Adolescenti posebice žele pristup besplatnim, pouzdanim online uslugama koje su prilagođene dobi i nediskriminativne, a odnose se na mentalno te spolno i reproduktivno zdravlje.⁴³ Države stranke trebaju osigurati da djeca imaju siguran, zaštićen i pouzdan pristup vjerodostojnim informacijama i uslugama, uključujući usluge psihološkog savjetovanja.⁴⁴ Te usluge trebaju ograničiti obradu podataka o djeci do mjere u kojoj je obrada nužna za pružanje usluge te ih trebaju pružati stručnjaci ili osobe s odgovarajućom obukom uz uvedene nadzorne mehanizme. Države stranke moraju osigurati da digitalni zdravstveni proizvodi i usluge ne stvaraju ili ne povećavaju nejednakosti u dostupnosti zdravstvenih usluga djeci u izravnom kontaktu.

95. Države stranke trebaju poticati i ulagati u istraživanje i razvoj koji je usredotočen na specifične zdravstvene potrebe djece i koji promiče pozitivne zdravstvene posljedice za djecu kroz tehnološki napredak. Digitalne usluge treba koristiti kao nadopunu ili za poboljšanje zdravstvenih usluga za djecu u izravnom kontaktu.⁴⁵ Države stranke trebaju uvesti ili ažurirati propise koji zahtijevaju od pružatelja zdravstvenih tehnologija i usluga da ugrade prava djece u funkcionalnosti, sadržaj i distribuciju tih tehnologija i usluga.

96. Države stranke trebaju zakonski zabraniti poznate povrede i proaktivno razmatrati nova istraživanja i dokaze u sektoru javnog zdravstva, kako bi spriječile širenje dezinformacija i materijala i usluga koji mogu naštetiti mentalnom ili fizičkom zdravlju djece. Također će možda biti potrebne mjere za sprječavanje nezdravih uključivanja u digitalne igre i društvene medije, kao što je zabrana digitalnog dizajna koji narušava razvoj i prava djece.⁴⁶

97. Države stranke trebaju poticati uporabu digitalnih tehnologija za promociju zdravog životnog stila, uključujući fizičku i društvenu aktivnost.⁴⁷ One moraju zakonski propisati ciljano oglašavanje te oglašavanje koji nije u skladu s određenom dobi, marketing i ostale relevantne digitalne usluge kako bi spriječili izlaganje djece promicanju nezdravih proizvoda, uključujući određenu hranu i pića, alkohol, opijate i duhan i ostale duhanske proizvode.⁴⁸ Takvi propisi koji se odnose na digitalno okruženje trebaju biti kompatibilni i u skladu s propisima koji se odnose na izvanmrežno okruženje.

98. Digitalne tehnologije nude djeci višestruke mogućnosti za poboljšanje njihovog zdravlja i dobrobiti, kada su usklađene s njihovim potrebama za odmorom, tjelesnom aktivnošću i izravnom interakcijom s vršnjacima, obitelji i zajednicom. Države stranke trebaju razviti smjernice za djecu, roditelje, skrbnike i odgojno-obrazovne radnike o važnosti zdrave ravnoteže između digitalnih i nedigitalnih aktivnosti i dovoljno odmora.

XI. Obrazovanje, slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti

A. Pravo na obrazovanje

99. Digitalno okruženje može uvelike omogućiti i poboljšati pristup djece visokokvalitetnom inkluzivnom obrazovanju, uključujući pouzdane izvore za formalno, neformalno, neslužbeno, učenje s vršnjacima i samostalno učenje. Uporaba digitalnih

⁴² „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 37.

⁴³ Opći komentar br. 20 (2016.), točka 59.

⁴⁴ Ibid., točke 47. i 59.

⁴⁵ Ibid., točke 47.–48.

⁴⁶ Opći komentar br. 15 (2013.), točka 84.

⁴⁷ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 13.

⁴⁸ Opći komentar br. 15 (2013.), točka 77.

tehnologija može također ojačati veze između učitelja i učenika te među učenicima. Djeca naglašavaju važnost digitalnih tehnologija u poboljšanju pristupa obrazovanju te kao potpori njihovom učenju i sudjelovanju u izvannastavnim aktivnostima.⁴⁹

100. Države stranke trebaju podržavati obrazovne i kulturne institucije, kao što su arhivi, knjižnice i muzeji u omogućavanju pristupa djeci raznolikim digitalnim i interaktivnim sredstvima učenja, uključujući izvore na domorodačkim i jezicima koje djeca razumiju. Ti i ostali vrijedni izvori mogu potpomoći angažmanu djece u vlastitim kreativnim, građanskim i kulturnim praksama te im omogućiti da uče o praksama drugih.⁵⁰ Države stranke trebaju unaprijediti mogućnosti djece za online i cjeloživotno učenje.

101. Države stranke trebaju ravnomjerno ulagati u tehnološku infrastrukturu u školama i drugim okruženjima za učenje, osiguravajući dostupnost i pristupačnost dovoljnog broja računala, kvalitetne i brze širokopojasne mreže i stabilnog izvora struje, obuku nastavnika o uporabi digitalnih obrazovnih tehnologija, pristupačnosti i pravovremenom održavanju školske tehnologije. Također trebaju podržavati stvaranje i širenje raznolikih kvalitetnih digitalnih obrazovnih izvora na jezicima koje djeca razumiju i osigurati da se postojeće nejednakosti ne pogoršavaju, kao što su one koje doživljavaju djevojčice. Države stranke trebaju osigurati da uporaba digitalnih tehnologija ne ugrozi učenje kroz izravni kontakt te da je uporaba tehnologija za obrazovne svrhe opravdana.

102. Za djecu koja nisu fizički nazočna u školi ili za onu koja žive u udaljenim područjima ili u nepovoljnom ili ranjivom položaju, digitalne obrazovne tehnologije mogu omogućiti mobilno ili učenje na daljinu.⁵¹ Države stranke trebaju osigurati da postoji odgovarajuća infrastruktura kako bi se svojoj djeci omogućilo pristup osnovnim sredstvima potrebnim za učenje na daljinu, uključujući pristup uređajima, struji, povezivost, obrazovne materijale i stručnu podršku. Države također trebaju osigurati da škole imaju dostatne izvore da roditeljima i odgojiteljima pruže smjernice o učenju na daljinu kod kuće, te da digitalni obrazovni proizvodi i usluge ne stvaraju ili ne pogoršavaju nejednakosti u pristupu djece uslugama obrazovanja kroz izravni kontakt.

103. Države stranke trebaju razviti politike, standarde i smjernice za škole utemeljene na dokazima te ostala relevantna tijela odgovorna za nabavu i uporabu obrazovnih tehnologija i materijala kako bi se unaprijedilo pružanje vrijednih obrazovnih dobiti. Standardi za digitalne obrazovne tehnologije trebaju osigurati da je uporaba tih tehnologija etična i ogovara obrazovnoj svrsi te ne izlaže djecu nasilju, diskriminaciji, zlouporabi njihovih osobnih podataka, komercijalnom iskorištavanju i ostalim kršenjima njihovih prava, kao što je uporaba digitalnih tehnologija za dokumentiranje aktivnosti djeteta i njihovo dijeljenje s roditeljima i skrbnicima bez znanja i pristanka djeteta.

104. Države stranke trebaju osigurati poučavanje digitalne pismenosti u školi u okviru osnovnih obrazovnih kurikula, od predškolske razine pa tijekom cjelokupnog školskog obrazovanja, te da se takve pedagoške metode procjenjuje na temelju njihovih rezultata.⁵² Kurikuli trebaju uključivati znanja i vještine za sigurno korištenje širokog raspona digitalnih alata i izvora, uključujući one koji se odnose na sadržaj, stvaranje, suradnju, sudjelovanje, socijalizaciju i društveni angažman. Kurikuli trebaju također uključivati kritičko razumijevanje i smjernice o tome kako naći pouzdane izvore informacija te prepoznati dezinformacije i ostale oblike pristranog i netočnog sadržaja, uključujući pitanja spolnog i reproduktivnog zdravlja, ljudskih prava, uključujući prava djeteta na digitalno okruženje i dostupne oblike podrške i pravne zaštite. Države trebaju svijest djece o mogućim štetnim posljedicama izlaganja riziku vezanom uz sadržaj, ponašanje i ugovaranje, uključujući kibernetičku agresiju, trgovinu ljudima, seksualno iskorištavanje i zlostavljanje i druge oblike nasilja, kao i strategije suočavanja kojima se smanjuju štetni učinci te strategije

⁴⁹ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 14., 16. i 30.

⁵⁰ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 10.

⁵¹ Zajednička opća preporuka br. 31 Odbora za uklanjanje diskriminacije žena /Opći komentar br. 18 Odbora za prava djeteta (2019.), točka 64.; i Odbor za prava djeteta, Opći komentar br. 11 (2009.), točka 61.; i Opći komentar br. 21 (2017.), točka 55.

⁵² Opći komentar br. 20 (2016.), točka 47.

za zaštitu njihovih osobnih podataka i osobnih podataka ostalih osoba, a kako bi izgradili socijalne i emocionalne vještine i otpornost djece.

105. Sve je važnije da djeca steknu razumijevanje digitalnog okruženja, uključujući njegovu infrastrukturu, poslovne prakse, strategije uvjeravanja i uporabe automatiziranih procesa i osobnih podataka inadzora, te mogućih negativnih učinaka digitalizacije na društvo. Nastavnici, posebice oni koji se bave obrazovanjem o digitalnoj pismenosti te spolnom i reproduktivnom zdravlju, trebaju proći obuku o mjerama zaštite u vezi s digitalnim okruženjem.

B. Pravo na kulturu, slobodno vrijeme i igru

106. Digitalno okruženje promiče pravo djece na kulturu, slobodno vrijeme i igru, što je ključno za njihovu dobrobit i razvoj.⁵³ Djeca svih dobi izvijestila su da doživljavaju zadovoljstvo, interes i opuštanje kroz uključivanje u širok raspon digitalnih proizvoda i usluga po vlastitom izboru,⁵⁴ ali da su zabrinuta jer odrasli možda neće razumjeti važnost digitalne igre i kako je dijeliti s prijateljima.⁵⁵

107. Digitalni oblici kulture, rekreacije i igre trebaju podržavati i koristiti djeci i reflektirati i promicati različite identitete djece, posebice njihove kulturne identitete, jezike i nasljeđe. Oni mogu pridonijeti socijalnim vještinama djece, učenju, izražavanju, kreativnim aktivnostima, kao što su glazba i umjetnost, te osjećaju pripadanja i dijeljenja kulture.⁵⁶ Sudjelovanje u kulturnom životu na mreži pridonosi kreativnosti, identitetu, društvenoj koheziji i kulturnoj raznolikosti. Države stranke trebaju osigurati da djeca imaju mogućnost koristiti svoje slobodno vrijeme za eksperimentiranje s informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, izražavanje i sudjelovanje u kulturnom životu na mreži.

108. Države stranke trebaju zakonski propisati i osigurati smjernice za stručnjake, roditelje i skrbnike i surađivati s pružateljima digitalnih usluga, prema potrebi, kako bi osigurali da digitalne tehnologije i usluge namijenjene djeci, kojima djeca pristupaju ili koje imaju utjecaj na djecu u njihovo slobodno vrijeme budu dizajnirane, distribuirane i korištene na načina da povećavaju mogućnosti djece za sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, rekreaciji i igri. To može uključiti poticanje inovacija u digitalnim igrama i povezanim aktivnostima koje potiču autonomiju djece, osobni razvoj i zadovoljstvo.

109. Države stranke trebaju osigurati da promicanje mogućnosti sudjelovanja u kulturnim aktivnostima, rekreaciji i igri u digitalnom okruženju bude uravnoteženo s osiguravanjem privlačnih alternativa na fizičkim lokacijama gdje djeca žive. Posebice u svojim ranim godinama, djeca uvelike usvajaju jezik, koordinaciju, socijalne vještine i emocionalnu inteligenciju kroz igru koja uključuje fizički pokret i izravnu interakciju licem u lice s drugim ljudima. Za stariju djecu, igra i rekreacija koja uključuje fizičke aktivnosti, timske sportove i ostale rekreativne aktivnosti na otvorenom može pružiti zdravstvene koristi kao i funkcionalne i društvene vještine.

110. Slobodno vrijeme provedeno u digitalnom okruženju može izložiti djecu riziku od štetnih učinaka, primjerice, kroz netransparentne i obmanjujuće reklame ili vrlo uvjerljiva obilježja dizajna ili one koje nalikuju kockanju. Uvođenjem ili korištenjem zaštite podataka, pristupima privatnosti kroz dizajn i sigurnosti kroz dizajn i drugim regulatornim mjerama, Države stranke trebaju osigurati da tvrtke nisu usmjerene na djecu kod uporabe tih ili drugih tehnika dizajniranih tako da daju prednost komercijalnim interesima pred interesima djeteta.

111. U slučaju da države stranke ili tvrtke osiguravaju smjernice, preporuke po dobi, oznake ili certificiranje vezano za određene oblike digitalnih igara i rekreacije, one moraju biti oblikovane na način da ne ograničavaju pristup djece digitalnom okruženju u cjelini ili ne ugrožavaju njihove mogućnosti za slobodno vrijeme ili njihova druga prava.

⁵³ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 7.

⁵⁴ „Naša prava u digitalnom svijetu“, str. 22.

⁵⁵ Opći komentar br. 17 (2013.), točka 33.

⁵⁶ Ibid., točka 5.

XII. Posebne mjere zaštite

A. Zaštita od ekonomskog, seksualnog te ostalih oblika iskorištavanja

112. Djeca trebaju biti zaštićena od svih oblika iskorištavanja koje je štetno za bilo koji aspekt njihove dobrobiti u vezi s digitalnim okruženjem. Iskorištavanje se može pojaviti u mnogo oblika, kao što je ekonomsko iskorištavanje, uključujući rad djece, seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, prodaju, trgovanje i otmicu djece, te novačenje djece za sudjelovanje u kaznenim aktivnostima, uključujući oblike kibernetičkog kriminala. Stvaranjem i dijeljenjem sadržaja, djeca mogu postati gospodarski akter u digitalnom okruženju, što može rezultirati njihovim iskorištavanjem.

113. Države stranke trebaju preispitati relevantne zakone i politike kako bi osigurale da su djeca zaštićena od gospodarskog, seksualnog i ostalih oblika iskorištavanja i da njihova prava vezana uz rad u digitalnom okruženju i povezana mogućnost stjecanja naknade budu zaštićena.

114. Države stranke trebaju osigurati da su uspostavljeni odgovarajući provedbeni mehanizmi i da podržavaju djecu, roditelje i skrbnike u ostvarivanju pristupa primjenjivim zaštitama.⁵⁷ Države trebaju donositi zakone kako bi osigurale da djeca budu zaštićena od opasnih roba, kao što su oružje i narkotici, ili usluga, kao što je kockanje. Potrebno je koristiti stroge sustave provjere dobi kako bi se spriječilo djecu da pristupaju proizvodima i uslugama čije je posjedovanje ili uporaba nezakonita. Takvi sustavi trebaju biti u skladu sa zahtjevima za zaštitu podataka i očuvanja sigurnosti.

115. Uzimajući u obzir obvezu Država da istraže, progone i kazne trgovinu ljudima, uključujući elemente postupanja i povezana ponašanja, Države stranke trebaju razviti i ažurirati zakonodavstvo usmjereno na suzbijanje trgovine ljudima tako da zabrani kriminalnim skupinama novačenje djece potpomognuto tehnologijom.

116. Države stranke trebaju osigurati postojanje odgovarajućeg zakonodavstva koje štiti djecu od kaznenih djela koja se pojavljuju u digitalnom okruženju, uključujući prevare i građu identiteta, te alocirati dostatna sredstva kako bi osigurale istraživanje i kazneno gonjenje kaznenih djela u digitalnom okruženju. Države stranke također trebaju zahtijevati visoki standard računalne sigurnosti, privatnost kroz dizajn i sigurnost kroz dizajn kod digitalnih usluga i proizvoda koje djeca koriste, kako bi minimalizirali rizik od takvih kaznenih djela.

B. Upravljanje pravosudnim sustavom za djecu

117. Za djecu se može smatrati da su umiješana, optužiti ih ili dokazati da su povrijedili zakone o kibernetičkom kriminalu. Države stranke trebaju osigurati da donositelji politika razmotre učinke takvih zakona na djecu, usmjere se na prevenciju i poduzmu sve napore za stvaranje i uporabu alternativa kaznenopravnom odgovoru.

118. Materijale seksualnog sadržaja koje su djeca sama napravila, a koje djeca posjeduju i/ili dijele uz njihov pristanak, a isključivo za svoju privatnu uporabu ne treba kriminalizirati. Potrebno je stvoriti kanale prilagođene djeci koji će im omogućiti da sigurno traže savjet i pomoć kada se radi o seksualno eksplicitnim sadržajima koji su djeca sama napravila.

119. Države stranke trebaju osigurati da se digitalne tehnologije, mehanizmi nadzora, kao što su softveri za prepoznavanje lica, i profiliranje rizika koji se koriste u sprječavanju, istraživanju i sudskom gonjenju kaznenih djela ne koriste za nepravredno usmjeravanje na djecu za koju se sumnja ili su optužena za prekršaje te da se ne koriste na način koji krši njihova prava, posebice njihova prava na privatnost, dignitet i slobodu udruživanja.

120. Odbor potvrđuje da digitalizacija sudskih procesa koja rezultira nedostatkom izravnog kontaktu s djecom može imati negativan učinak na mjere rehabilitativne i restorativne pravde koja se temelji na razvoju odnosa s djetetom. U takvim slučajevima, te također kada su djeca

⁵⁷ Opći komentar br. 16 (2013.), točka 37.

lišena slobode, Države stranke trebaju osigurati izravan kontakt kako bi pridonijeli sposobnosti djece da smisleno komuniciraju sa sudovima i angažiraju se oko svoje rehabilitacije.

C. Zaštita djece od oružanih sukoba, djeca migranti i djeca u ostalim ranjivim situacijama

121. Digitalno okruženje može osigurati djeci koja žive u ranjivoj situaciji, uključujući djecu u oružanim sukobima, interno raseljenu djecu, migrante, tražitelje azila i djecu izbjeglice, djecu bez pratnje, djecu na ulicama i djecu pogođenu prirodnim katastrofama, informacije koje im mogu spasiti život i koje su ključne za njihovu zaštitu. Digitalno okruženje im također može omogućiti da održe kontakt sa svojim obiteljima, omogućiti im pristup obrazovanju, zdravstvenim i drugim osnovnim uslugama te im omogućiti da pribave hranu i siguran zaklon. Države stranke trebaju osigurati siguran, zaštićen, privatan i koristan pristup digitalnom okruženju za takvu djecu i zaštititi ih od svih oblika nasilja, iskorištavanja i zlostavljanja.

122. Države stranke trebaju osigurati da se djecu ne novači i ne koristi u sukobima, uključujući oružane sukobe, putem digitalnog okruženja. To uključuje prevenciju, proglašavanje nezakonitim te sankcioniranje različitih oblika vrbovanja i obučavanja djece potpomognutog tehnologijom, primjerice, putem korištenja društvenih mreža ili usluga *chata* u *online* igricama.

XIII. Međunarodna i regionalna suradnja

123. Prekogranična i međunarodna priroda digitalnog okruženja zahtijeva snažnu međunarodnu i regionalnu suradnju kako bi se osiguralo da svi dionici, uključujući Države, tvrtke i ostale subjekte učinkovito poštuju, štite i ostvaruju prava djece u vezi s digitalnim okruženjem. Stoga je ključno da države stranke bilateralno i multilateralno surađuju s nacionalnim i međunarodnim nevladinim organizacijama, agencijama Ujedinjenih naroda, tvrtkama i organizacijama specijaliziranim za zaštitu djece i ljudska prava u odnosu na digitalno okruženje.

124. Države stranke trebaju promicati i pridonijeti međunarodnoj i regionalnoj razmjeni iskustava i dobrih praksi te uspostaviti i promicati izgradnju kapaciteta, resursa, standarda, propisa i zaštite izvan državnih granica što će omogućiti ostvarivanje prava u digitalnom okruženju u svim državama. Države trebaju poticati formuliranje jedinstvene definicije toga što čini kazneno djelo u digitalnom okruženju, uzajamnu pravnu pomoć i zajedničko prikupljanje i dijeljenje dokaza.

XIV. Diseminacija

125. Države stranke trebaju osigurati da ovaj opći komentar bude široko diseminiran, uključujući uporabom digitalnih tehnologija, svim relevantnim dionicima, posebno parlamentarnim i vladinim tijelima, uključujući ona odgovorna za međusektorsku i sektorsku digitalnu transformaciju, kao i pripadnicima sudbene vlasti, poslovnim poduzetnicima, medijima, civilnom društvu i široj javnosti, odgojno-obrazovnim radnicima i djeci, te da bude dostupan u brojnim formatima i na brojnim jezicima, uključujući inačice na djeci razumljivom jeziku.